

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an 20 coroane.
Pe jumătate de an 10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ:
DUMINECA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Invitare la abonament.

Rugăm abonații noștri, onorata noastră preoțime și învățătorime, să stăruie pentru tășirea organului nostru în cercuri cât mai largi. În schimbul sprijinului material și moral, de care se bucură foaia noastră, ne vom nizu și noi, ca ziarul nostru să corespundă tuturor așteptărilor îndreptățite ale publicului celitor. Abonamentul care face

Pe un an 20 cor.
Pe 1/2 an 10 cor.
Pe 1/4 an 5 cor.

se trimite prin mandat postal la administrația tipografiei diecezane, Arad, Strada Deák Ferencz. Numele abonentului, locuința și poșta ultimă, să fie scris corect și legibil.

Administrația.

Să iubim ordinea și curățenia.

„Munții noștri aur poartă,
Noi cerșim din poartă 'n poartă“ — pare că ne sună în urechi cuvintele viersului de jale, de câte ori pribegim pe plaiurile noastre. Ținuturile noastre după vedere dau atâta plăcere ochilor celor ce le privesc, încât exaltăm cu mândrie când le revedem, — iar poporul nostru e atât de blând din fire, muncitor și înzestrat cu daruri dela Dumnezeu, încât cu drept cuvânt se pot mira streinii cari convin cu el și-l cunosc mai deaproape — că de ce e atât de sărac poporul nostru. Intr'adevăr el trebuie să fie foarte sărac judecând după exteriorul său, și mărginit în dorințele sale! Ni-se arată cu evidență lucrul acesta atunci cu deosebire, când facem o călătorie prin țări și printre neamuri străine. Deosebirea se arată în cele mai multe ținuturi de ale noastre în aceea, că casele sunt dărăpănate zidite de cele mai multe ori fără nici un gust de frumusețe; grădinile necultivate și fără pomi, copiii de asemenea sunt neîngrijiți, iar statistica ne înspăimântă cu datele despre numărul cel mare al mortalității copiilor.

Ce ar fi cauza principală la toate acestea?

Solul pământului ne produce și nouă ceea ce produce străinilor, dacă îl știm cultivă ca și ei, și totuși la noi nu se arată nicidecum starea aceea materială de bunăstare, ce o au neamurile mărginașe nouă.

Cauza de căpetenie o găsim în următorul lucru:

Poporul nostru nu știe chivernisi cum se cade rodul muncii sale.

Inzădar muncește cineva din rășputeri, dacă nu știe face socoteală asupra câștigului său. Sunt oameni cari muncesc puțin și rațional și prin o dare de seamă cuminte asupra venitelor lor devin oameni în stare. Sunt oameni cari trudesc din rășputeri și nu răsbesc niciodată să pună la o parte bani albi pentru zile negre, pentru că le lipsește darul de a se ști gândi asupra cheltuielilor. Și durere, oamenii noștri aparțin acestei categorii.

„Atât te întinde, cât îți e așternutul“ e un proverb cunoscut în deobște de toți, dar neurmat de nimeni. Dacă cheltuielile muncitorului întrec cumpăna rodului stors prin munca brațelor, atunci s'a isprăvit cu bunăstarea adevărată. Aci nu mai poate fi vorbă de înaintare, pentru că munca omului slăbește în raport cu înaintarea etății și mai târziu omul nu va mai fi în stare să câștige ca mai înainte, iar lucrurile pentru cari a cheltuit mai înainte, până era vânjos și tânăr, își vor cere într'una tributul lor și atunci, când nu mai poate munci cu aceeaș putere.

Bunăstarea se va începe numai în aceea și în care omul și-a dat seama să-și ia în socoteală dela fiecare și rodul muncii sale, iar o parte din el s'o pună spre păstrare pentru asigurarea traiului vieții de mai târziu. Să ne însemnăm deci, că la chivernisirea bunurilor noastre lucrul de căpetenie este ordinea. Cugetăm cu mintea noastră și cugetul nostru trebuie ca să caute ordinea, să o descopere și să o înfăptuiască.

Dacă nu e ordine în socoteile noastre, atunci să știm că în mintea noastră nu e ordine.

Alții cred, că bunăranduială în toate pot avea numai cei bogați. Cât sunt de mici la suflet, cari cugetă astfel! Dacă e orânduială în sufletul nostru, — să fim bogați, ori săraci, tot una e — la noi va trebui să fie ordine, căci aceasta o creiază însuș sufletul nostru. Greșesc cari cred, că numai prin lucruri cumpărate cu bani mulți poți arăta ordine. Nu e așa, căci prin mijloacele cele mai simple putem arăta o ordine exemplară și nefățărită. De ex. o ogradă simplă, dar curată, măturată zilnic, unde fiecare instrument își are locul său binehotărît. Iată o ordine de model! Inzădar vă cumpără cineva instrumente scumpe, aruncate peste oaltă într'un colț, neavându-și ele locul de adăpost, aceasta

nu e ordine. O poartă de cement, sau de fier lucrat cu grijă dar neîngrijită se va ruina cu mult mai încurând decât una făcută de însuș stăpânul casei, lucrată din lemn, pe care va drege-o imediat, ce îi va observa o spărtură cât de mică. Eu cred, că nu se poate descrie mândria ce o simte țăranul, care privește cu uimire la poarta făcută de dânsul, la care a muncit cu zilele întregi cu mâinile sale.

În privința aceasta stăm întocmai ca copiii micuți, cari în naivitatea lor scumpă aruncă la o parte jucăriile cumpărate cu mare preț și mai cu drag se joacă cu o păpușică făcută de ei dintr'un bătișor îmbrăcat cu haine din bucăți de stofă, dar care e creată de însuș imaginația lor, care a început să se desvoalte.

Fie și mai simple lucrurile mânilor noastre ni-e drag nespun de mult de ele, dacă sunt făcute de noi. Să facem deci ordine în jurul casei noastre, să ne legăm de fiecare colț al ei o amintire de mândrie. Lacunele și spărturile ivite să le astupăm cât de curând, ca să nu ni-se ruineze avutul nostru de tot, căci și aici se potrivește zicala, că greșelile mici nasc păcatele mari.

Deci să ne nizuim, ca pe orice punem mâinile noastre, să poarte pecetea curățeniei și a ordinii. Dacă cugetă astfel fiecare țăran despre ordinea sa din casă, atunci nu vor mai fi satele noastre atât de neplăcute străiniilor, — cu case nevăruite și cu tencuiala căzută de pe pereți. Vor avea și satele noastre aspectul plăcut al ținuturilor străine, pe cari noi le credem de bogate în averi, pe când adevărata lor bogăție e buna rânduială în cugetare și chibzuință. Să ne însemnăm proverbul: „În trup sănătos e minte sănătoasă; în casă curată e inimă curată“.

A. Contrea.

Dorbirea

comisarului consistorial Dr. Gheorghe Ciuhandu ținută colegiului electoral preoțesc din cercul Giula la 22 Martie (4 Aprilie) a. c.

Iubi Frați în Domnul!

Constituțiunea noastră bisericească de azi ne chiamă la o datorie morală, pe care mă sânt dator să o privesc prin prisma câtorva reflexiuni de ordin istoric și de drept bisericesc.

Predicarea, lucrarea celor sfinți și grija sufletelor au fost, dela început chiar, încredințate Apostolilor și prin ei Episcopilor. Din aceasta practică apostolică s'a derivat principiul de drept canonic și de viață bisericească în Răsărit, că în episcopat se concentrează supremele oficii; de

a învăța, a face cele sfinte și de a păstori sufletele.

Dar tot din vremea apostolilor începe și practica oficiilor ajutoare de pe lângă episcopi: „Nu se cuvine să părăsim cuvântul lui Dumnezeu și să slujim meselor“ (Fapt. A. VI. 2) și-au zis înșiși Apostolii, când au ales pe cei 7 diaconi la serviciul ajutoare de altar și de administrație bisericească.

În veacurile prime, până destul de târziu, acestui principiu i-s'a dat expresie în felul, că chiar și episcopii își aveau parohiile lor proprii — uz rămas azi, la noi aici numai în viața protestanților —; în vreme ce episcopii ort. orientali, deja de mult, și-au rezervat exclusiv grija guvernării eparhiilor lor, iar spre scopul acesta s'au constituit pe lângă episcopi, încă din vechime, anumite diregătorii și oficiali episcopali, cari atârnavu necondiționat și exclusiv de puterea absolută a episcopilor eparhioți. Aceasta este epoca de strictă canonicitate, isvorită din puterea suverană și nelimitată a Episcopului resp. Episcopatului.

Vremurile nouă, cu progresele omnilaterale, cu nenumăratele ispite pentru suflete și cu felurite greutăți în calea instituției sfintei biserici, au pricinuit însemnate schimbări în organizația și constituțiunea bisericii ort. universale, și în deosebi în biserica noastră.

Chiar în acest an se împlinesc 50 de ani de când înțaiul nostru congres național-bisericesc, cu consensul și chiar cu conlucrarea directă a Episcopatului nostru de atunci, ni-a făurit o constituțiune nouă — Statutul organic — punându-i de temelie două principii.

Întaiul e: *principiul diviziunii muncii și a răspunderilor* în biserică. Episcopatul de atunci adică, în pornirea sa liberală și călăuzit de gândul de a promova binele obștesc al bisericii, a cedat o seamă din vechile sale atribuții de putere și le-a investit asupra corporațiilor create prin alegerea celor mai buni și mai pricepuți din cler și popor.

Ceealaltă piatră de temelie a Statutului organic este *principiul electiv-reprezentativ*, pe a cărui ușă, reprezentanții clerului și ai poporului își au intrarea în toate corporațiile bisericești afară de P. Sf. Sinod episcopesc, spre a conlucra la preamărirea lui Dumnezeu și la sănătoasa dezvoltare a vieții obștești.

În chipul acesta s'au creat chiar organe nouă în constituțiunea noastră bisericească, dintre cari cele mai înalte sunt: Congresul național-bisericesc, Consistorul mitropolitan, Sinoadele eparhiale și mai ales Consistoarele eparhiale, cari, cele din urmă, sunt organele administrative și judecătorești permanente în eparhii (St. org. § 110). Aceste organe nouă, toate, dacă n'au isvorit din curatele tradiții ale canonicității vechi și absolutistice, ele totuși răspund la vitale necesități ale vieții între grelele împrejurări, în cari a avut și mai are să trăiască biserica noastră ortodoxă, rău văzută în afară.

Aceste organe nouă au crescut pe corpul mistic al bisericii noastre, în tocmai după cum și natura înzestrea deosebite organisme cu felurite mijloace de apărare. Astfel complexul bogat de rădăcini ale arborelui, pe care soarta l-a destinat să crească pe o stâncă, prinsă din toate părțile în mreaja acelor rădăcini; — ori, coaja aspră, ce se formează pe palma muncitorului, spre a-i împrumută rezistență și o mai mare capacitate de muncă la săvârșirea misiunii sale grele.

Și, pe când biserica noastră, prin Statutul organic dela 1868, își îngrădește pozițiile cu mai multe rădăcini în cler și în popor, PP. SS. Părinți episcopi, ca singuratici și cași colectivitate de Sinod episcopesc, își rezervă prin Statutul organic, în cele administrative și judecătorești, numai presiderea sau conducerea corporațiilor autonome bisericești. Puterea suverană de odinioară și-au restrâns-o, deci, ca Sinod episcopesc, numai la chestiunile spirituale, dogmatice și simbolice (St. org. § 171 sq), iar ca singuratici și-a rezervat fiecare episcop să lucre în înțelesul canoanelor, necurmât, mijlocit și nemijlocit, pentru religiozitatea și luminarea preoțimii și a poporului din a sa eparhie (St. org. § 85)

Decentralizarea aceasta a vechii puteri absolutistice episcopale și constituționalizarea parțială a ei este punctul de plecare al Statutului nostru

organic, și ea nu înseamnă vr'o inovațiune, care să jignească spiritul și tendența sau scopul tradițiilor vechi ale bisericii Răsăritului. De aci se explică faptul, că cele mai multe din actualele bisericești ortodoxe particulare, abandonând în parte cadrele înguste ale vechii canonicității absolutistice, și-au făurit constituțiuni bisericești nouă, mai libere și totodată mai apte pentru o activitate socială sau colectivă, în consonanță cu metoda de gândire și cu așteptările și progresele vremurilor nouă.

Biserica latină în Ardeal, care în trecut a îndurat și ea ca noi aspre prigoniri, are deja de veacuri o autonomie bisericească în cadrele căreia episcopul latin din Ardeal chiamă la sfat și la conlucrare pe reprezentanții ierarhiei și ai credincioșilor.

Și mai mult: În acelaș an 1868, când Episcopatul nostru își frângea spada puterii absolutistice spre a o înlocui cu un guvernament constituțional, Episcopatul latin din Ungaria — deși biserica latină e per eminentiam o biserică absolutistă — încă își dădea învoirea la încheierea unei autonomii bisericești catolice, întemeiată pe principiul electiv sau reprezentativ, cu o proporție de $\frac{2}{3}$ mireni și $\frac{1}{3}$ din cler. Ba proiectul lor de statut, lucrat de Congresul catolic regnicolar constituant dela 1871, a mers până acolo — fără de a trezi susceptibilități la cei doi mitropoliți și alți mulți episcopi latini — că s'a adoptat principiul (practizat deja în autonomia latină din Ardeal) ca, în caz de împedecarea arhiepiscopului-primat, presiul congresului regnicolar să-l țină un — mirean.

În biserica gr.-cat. română încă bate, și încă de mult, un vânt căldicel pentru înfrățirea unei autonomii bisericești a lor proprie, cu o însemnată atragere a elementul mirean în forturile autonomice-bisericești.

Iată, lubiților și Onoraților Frați, cum puterea nebiruită a vremii și legea firească a progresului, puse în slujba voinței lui Dumnezeu, cer insistent dela biserici, fără considerare la principiile și hotarale lor dogmatice, să se acomodeze legii de progres, pentruca și prin acest progres să fie preamărit cel ce ne-a poruncit: „Fiți desăvârșiți...“ (Ev. Matei V. 48). Iar desăvârșirea noastră, sub raportul social sau constituțional-bisericesc o vom putea realiza numai așa, dacă — cum zicea mitropolitul Andrei în proiectul său de Statut organic (la introducere) — vom râvni „să ajungem la scopurile sfinte religioase“.

Constituțiunea noastră bisericească de azi e cea mai liberală dintre toate constituțiunile actuale ale bisericilor ortodoxe particulare. Statutul nostru organic i-s'a zis deja în privința bisericească pe numele de *Magna Charta libertatum*, după cum i-s'a zis și constituțiunii engleze de odinioară Magna Charta, pentruca prin aceea s'a pus început libertăților din constituțiunile și viața politică a lumii.

Ministrul de culte de odinioară baronul Eötvös, conlucrătorul lui Șaguna pentru aducerea la viață a Statutului organic, încă ni-a reliefat liberalitatea constituțiunii noastre bisericești.

Statutul nostru organic este un *simbol* și o *dovadă reală* despre evoluția sau dezvoltarea vieții bisericești a Răsăritului ortodox.

Nu e, deci, nici o mirare, dacă democrația cea mai nouă din lume, s'a gândit tocmai la Statutul nostru organic să-l adopte pentru biserica rusească.

Dar tocmai în larga liberalitate a Statutului nostru organic zace ascuns și *sâmburele unei mari primejdii*, dacă de aceasta constituțiune nu ne vom folosi spre „scopurile cele sfinte religioase“ — vorba lui Șaguna.

Mai ales în biserică — trebuie s'o zicem, ca mitropolitul Șaguna la deschiderea congresului din 1868 — „libertatea fără țărături raționale e un abuz“.

De aceea noi „toți suntem împreună lucrători ai lui Dumnezeu“, dar numai în cadrele unei libertăți „pe bază pozitivă în asociațiunea noastră bisericească“, cum spuneă tot mitropolitul Șaguna, la încheierea congresului din 1868.

Marele mitropolit, quasi-profetizând despre unele stări din viața noastră constituțională semicentenară, — a făcut deosebire între libertatea lui Hristos și între libertatea fără frâu a omului, între libertatea bisericii și între ceea a lumii.

La noi, în viața constituțională de aproape jumătate de veac, au prins rădăcini și unele conceptii înguste sub raportul spiritual și constituțional-bisericesc, pentruca nu am știut încă totdeauna să prindem *ideia salvatoare a libertății pozitive în toate lucrările noastre constituționale* — astfel s'au putut ridica — uneori chiar cu dragă inimă — apostrofări la adresa liberalismului nostru și a practicelor noastre bisericești constituționale. Și nu fără de temei, deoarece libertățile noastre bisericești, întemeiate și încontestabile obligamente morale în — și de Biserică și de disciplina ei, nu se pot realiza numai prin tendințele de a se întoarce la veche episcopală în drepturile ei suverane de odinioară, ci și prin abuzarea, în sferile de activitate ale bisericii, de libertățile statutare ale constituțiunii noastre bisericești.

Așadar, noi toți cei ce avem drepturi în cadrul Statutului organic, avem și datorințe bisericești. În primul loc avem datorința să ne ferim de a compromiță — nici cei de sus și nici cei de jos — evoluția, pe care o simbolizează Statutul nostru. Dar avem și datorința pozitivă de a ne întrebuiță cu înțelepciune creștinească de libertățile noastre statutare.

În cadrele acestea, ale drepturilor și a datorințelor *împreunate cu răspunderi* grele, ni-se chiamă azi Statutul organic pe Frățiile Voastre să fiți împreună-lucrători ai lui Dumnezeu și Episcopatul nostru, de a Vă alege adecă deputat sinodal din cler pentru Sinodul eparhial

Incredințat să conduc actul electoral al azi, îmi țin nu numai de onoare, ci și de mai intimă datorință a sufletului meu, să spun, că în fața urnei, la care veți fi chemați va trebui să vă apropiați curați și cu evlavie — întocmai cum s'a apropiat odinioară Moise de rugul care, aprins fiind, nu ardea, — căci prin votul Sfințiilor Voastre aveți să faceți nu oamenilor, ci lui Dumnezeu, sfintei lui Biserici și fiilor ei, pe cari îi păstoriți: aveți să faceți împreună-lucrători lui Dumnezeu.

După acestea, salutându-Vă cu frățescă dragoste în Domnul Hristos, care S'a făgăduit să fie cu toți cei ce se adună întru numele Lui, declar colegiul electoral clerical al cercului eparhial de întrunit și deschis, și vom proceda la constituire.

„Sinodul protopresbiteral al Șiriei“ și Institutul pedagogic gr.-ort. român din Arad.

Titlul acesta nu va surprinde pe cei cunoscători ai revistei „Biserica și Școala“, cari urmăriți cu atenție numărul trecut, 13. Celorlăcări cărora poate le-a trecut cu vederea un moment mai însemnat“ din acel raport, le anticipăm cumva să-și facă vre-o iluzie deșartă — această coincidență încâtva curioasă nu e urmarea vre-unei recunoașteri a muncii celor ce s'au jesc instituției ideale a diecezei noastre, nici în legătură cu situația sufletească creată de rând a aceloraș slujbași.

Și mai anticipăm o rugămintă dlui raport „Natanail“: Să nu ia asupra sa amărăciunea sufletului meu, a sufletului colegilor mei și a sufletului școlii noastre! El și-a împlinit muncă conștiențioasă de raportor; a făcut un lucru bun cum fac toți cei ce ne dau și nouă — celor care nu putem fi de față, nici să pătrundem rapoartele oficiale — posibilitatea de a vedea desigurându-se în icoane cât mai amănunțite viața culturală a diecezei noastre.

S'a constatat la acel sinod între altele, că unii dintre învățătorii noștri confesionali (adevărat din protopresbiteratul Șiriei) nu observă preschimbările se bisericii noastre și astfel nu contribuie la întărirea sentimentului religios în popor și în fațelile elevilor, când în butul tuturor ordinilor înalte, nu sărută icoana, nu se miruesc la prăvălii nice și nu se cuminecă“. De aceea acelaș sinod „pentru o educație în spirit bisericesc a pedagogilor (subliniat de mine!) a cerut intervenția Ven. Consistor pentru de a providea după adevărată și cințită și catedrele dela pedagogie cu profesori preoți, după sistemul bisericii gr.-cat., unde există *neînțelegeri între preoți și învățători* (subliniat de mine!)“.

Cred, că și fără sublinieri ieșă la iveală acuză fățișă ce se aduce institutului nostru, respectiv profesorii, cari sădim suflet în suflute; am subliniat însă, ca să isbească și mai tare acuză față de institutul, care de 106 ani dă neamului românesc cele mai alese caractere, pe muncitorii fără de nume, dascălii români și o parte a preoților români, — față de institutul care într-o vreme el singur a dat neamului pe intelectualii săi — față de slujbașii ei *idealiști*, și cari întotdeauna au îndurat suferinți, iar azi *în dură cea mai grea și mai umilitoare povară sunt fletească*. N'am așteptat și nu așteptăm mântuirea gâeri și îmbărbătări, — așa ne-am trezit și ne-am obișnuit — cu atât mai puțin vrem să deosebim laude și recunoașteri; le vor spune glasurile altor vremi și idealismul nostru le caută toate în conștiință. Dar aceasta se revoltă în fața acuzațiilor nedrepte și plin este sufletul nostru de amărăciune! N'avem precizate „dovezile” pe cari se întemeiază gravul conclud al V. Sinodului din Siria și nu putem răspunde. Avem însă conștientizarea vingerii, că se vor cere „dovezile” în Sinodul episcopal și vom fi apărați după adevăr, iar V. Sinodul din Siria va ști să ni-se dea ce ni-se cuvine.

Dacă nu pot răspunde însă în merit, să ni-se dea voie să întreb:

1. De ce s'a pus în conclud (ori cerere) după puțină? Doar și azi directorul și 2 profesori definitivii suntem preoți și numai doi mireni! 2. Dacă învățătorul respectiv nu s'a cumiral decât de 30 de ani (mi-a spus-o un membru al de V. Sinod din Siria!) a noastră e vina? Oare să Vi-institutului ori profesorilor le revine datoria de a controla moralitatea-religiositatea învățătorilor, după Statutul organic și Normativul votat de congres sub Nr. 68/1912?

3. Oare tot a noastră e vina, că în protopopescul presbiteratului Siriei — conform raportului — numărul căsătoriilor pur civile s'a urcat la 206, să deosebească „dovezile” că poporul se înstreinează tot mai mult de biserica străbună, iar preoții deosebească parte nu-și împlinesc datoria destul de conștientos?

4. Oare a noastră e vina, că numai în biserica gr.-cat. „nu există neînțelegeri între preoți și învățători”? Doar în seminar cresc împreună, în bunăînțelegerel!

5. Dacă au fost într'adevăr „nu acum, ci mai demult” (așa mi-a spus același membru!) simptome îngrijitoare, de ce nu s'au spus aceste lucruri atunci, nu acum, când cei vizați își dorm poate de zeci de ani somnul veșniciei?

Dacă vi-e greu să căutați *adevărata* cauze, ori aflându-le și știindu-le vi-e greu să le recunoașteți, nu aruncați vina pe nedrept, căci nu veți depărtă răul.

„Tăiați cangrena unde e, nu într'alt loc, căci nu veți putea mântui nici partea sănătoasă!”

S. Evușian, profesor-diacon.

Raportul general

al oficiului protopopesc ort.-român al Orașului mari, despre activitatea dezvoltată în cursul anului 1917.

(Urmare.)

2. Afaceri de birou.

La birou s'au înregistrat 912 acte; restanța anului premers 1 act, de tot 913 acte.

S'au rezolvit 911 acte, iar 2 au trecut ca rest la anul prezent.

După cuprinsul actelor rezolvite 301 au fost bisericești, 330 școlare iar 280 epitropoști.

3. Afaceri bisericești.

Nu este ceva de mirat, dacă declar, că anul acesta nimenea n'a tins a-și lărgi cercul de activitate, ci — între prea grelele împrejurări de război — s'a îndestulit a se susține, a scăpa de greutățile tot ce poate, și anume — în viața noastră bisericească — a susține sentimentul religios-moral, a îndemna, mai ales pe adulți, a primi cu pietatea cuvenită, sfintele Taine.

Înzadar avem preocupare principală deșteptarea, luminarea, dezvoltarea poporului, înmulțirea și augmentarea bibliotecilor parohiale, aceleaștăzi nu le putem realiza.

Este constatat, că în țara întreagă, toate societățile, corporațiunile, cu cei din urmă implegați ai lor, primesc adause de războiu, de cumpete, primesc din partea conducerii, posi-

bilitatea de a trăi. Numai biserica noastră ortodoxă din patrie este tractată în modul cel mai mașter din partea conducătorilor țării, căci bine ne este cunoscută chestiunea cu executarea art. de lege XX din 1848. Noi suntem eschiși din șirul confesiunilor, fără ca să ni-se aducă motive bazate. Într'astfel de împrejurări ni-se reamintesc vremurile, când noi Românii ort. eram numai tolerați. Tristă reamintire!

Fiind biserica noastră eschisă, se eschide cu ea și preoțimea, lăsând-o în grija sortii, iar poporul, în mâna cărui a pus Ven. sinod episcopal din 1917 votarea ajutoarelor excepționale pentru preoți, ia cu dispreț și batjocoră afacerea, neavând până în acest moment nici un raport din carele s'ar putea constata, că cutareva parohie a votat cât de puțin ajutor excepțional pentru preotul său.

Superioritățile noastre, corporațiunile episcopale au să ia afacerea din chestiune mai energic, ca astfel biserica noastră și cu ea preoțimea, să nu fie expusă la lipsuri, și prin lipsuri la o stare umilită.

În considerarea împrejurărilor foarte slabe de comunicat, s'au vizitat 24 parohii.

Edificiile bisericești, cu excepțiunea unora, sunt în stare corăspunzătoare. Unele parohii, cu conducere prevăzătoare, și-au înființat fonduri, cu scopul de a edifica biserica; astfel de fonduri avem în Alparea, Chișirigd, Felcheriu, Miarlău, Parhida, Șumugiu și Tărian. Nu pomenesesc despre edificii de lemn, cari cu timpul, vor fi a se înlocui cu edificii de zid.

Ce privesc schimbările din 1917 amintesc, și aceasta cu regret, că din parohia Voivozi s'a depărtat parohul de bun nume și membrul suplent în scaunul protopopesc, Georgiu Navrea; preotul-capelan din Cheresig Petru Popa, prin moartea parohului Dimitrie Albu, a fost promovat la rangul de paroh; parohia vacantă de mai mulți ani din Bucium-Topești a fost îndeplinită cu preotul din Lupoia Ion Andrei, iar cea din Burzuc, cu preotul din Băița, Ion Molnar. Parohia din M. Peterd este îndeplinită, alesul acum s'a hirotont, fiind introducerea dânsului numai chestie de zile.

La finea anului 1917 parohii vacante au fost următoarele: Almaș, Bogeu, Chișirigd, Cotiglet, Hidișelul de jos, o parohie din Oradea-mare, Păușa, Sântelec, Suiugd, Stracoș și Voivozi. Concursele se publică, însă fără rezultat.

Concluz, în afacerea înmulțirii contingentului de preoți, relegată preasfințitului sinod episcopesc, încă n'a sosit.

Activitatea corporațiunilor protopopești.

Comitetul protopopesc a ținut 1 ședință, deliberând 9 obiecte. Scannul protopopesc, deliberând 12 cauze, a ținut 4 ședințe.

Cauze disciplinare,

în anul 1917 nu s'au ivit. În calea ordinii însă, pentru susținerea disciplinei, s'au făcut unele amende mai mici.

Conferințe preoțești

nu s'au ținut. Tot din asemenea motive, nu s'au ținut nici prelegerile populare, șezătorile culturale, atât de mult dorite și practicate înainte de războiu.

II. Afaceri școlare.

Pe cât de grea eră și până acum poziția școlii românești, cu atât mai mult s'a agravat poziția ei în vremea din urmă, când cu sutele se șterg urmele școlilor noastre.

Este lucru constatat, că un popor numai prin școală își poate conserva clenodiile — limba și legea. Deci, cu cât vor sporii dușmanii școlii noastre, cu atât avem datorință morală a-i sări într'ajutor, și a o apăra cu atât mai vărtos, cu cât noi numai atâta vreme suntem români, câtă vreme avem școli.

Subsemnatul am avut o deosebită grijă de școli și de mersul învățământului.

Lipsa enorm de mare de învățători, trebuie însă să ne însufle serioase îngrijiri.

Edificiile școlare, cu excepțiunea celui din Spurcani, care stă de jumătate gata și a celui din Iteu și Voivozi, care în urma împrejurărilor anormale de acum, nu se poate edifica, toate corăspund.

Afacerea școlii din Voivozi, prin depărțarea fostului acolo învățător Valeriu Petanec, se

întrăutățește. Un simptom foarte dureros eră mai în iarna trecută, că însuș poporul din Varviz, la instigațiunea celor din apropierea lor, erau gata să predeie pomposul edificiu școlar, edificat cu mari jefre și ajutoare, statului. Am ieșit subscrisul, în fața locului, și cu greu, — deocamdată — s'a putut potoli dorința lor. Până când?... Nu se știe.

Școli fără învățători avem în: Abramul-sup., Bogeu, Satulbarb, Șumugiu, Spurcani, Tășad (1 post) și Voivozi. În Bogeu a fost ales învățătorul din Voivozi Valeriu Petanec, acesta însă înainte de a-și ocupa postul, a trecut în dieceza Caransebeșului. De tot avem 7 posturi vacante.

Schimbări în statul învățătoresc sunt, că: la Dornișoara s'a ales învățătoarea calificată Aurora Muntean; la școala din Calea-mare s'a ales învățătoarea calificată Aurelia Orosz, iar în Rontău, în locul învățătorului Flor. Paptămaș, căzut pe câmpul de onoare în Italia, s'a ales învățătorul din Cristur Georgiu Șandor. Aceștia toți funcționează regulat.

În tract avem 39 școli cu tot atâtea posturi sistemizate, dintre cari 32 îndeplinite, iar 7 vacante. Concurse se publică, dar fără rezultat.

Aici țin să amintesc, că tot mai avem 11 învățători concentrați. Pentru suplinirea acestora în școli, s'a eliberat ordin din partea Ven. Cons., ca preoții să țină prelegeri. Unii și-au scuzat absentarea dela prelegeri cu certificat medical.

Preoții, cari au ținut regulat prelegeri în locul învățătorilor, au fost Ștefan Fat din Apatel-român și Traian Nagy din Tărian. Acești 2 preoți activi au și primit act de recunoștință din partea Ven. Consistor.

Cursul analfabeților nu s'a ținut.

Serbarea antialcoolică, orânduită pentru ziua de sf. Nicolae, s'a ținut după împrejurări.

Școală cu adulții nu s'a putut ține.

Observ, că învățătorii rămași acasă, și anul acesta au cules cu elevii lor frunze de mure și semințe de conținut uleos pentru armată.

(Va urmă.)

Rațiociniul

fundațiunii „Zsiga”-iane pe anul școlar 1916—1917.

I. Venite. 1. Remanenta de casă Cor. 1642'55. 2. Din chirii 23.016'36. 3. Din taxe de întreținere 12.050'—. 4. În prețul obiectelor de aramă 2250. 5. În prețul unui spar vândut 60.—. 6. Taxe de întreținere dela refugiați 1793'96. Suma totală 38585'37.

II. Eșite. 1. Dări publice Cor. 7807'57. 2. Ecvivalent 505'20. 3. Taxe de asigurare 116'78. 4. Pâne pentru elevi 676'43. 5. Carne de vită, de porc și unsoare 7235'15. 6. Diverse spese de bucătărie și economii 6696'87. 7. Lemne de încălzit 1486'—. 8. Lumina electrică 126'72. 9. Onorar medicului 280'—. 10. Spese de apotecă 194'11. 11. Memoria fundatorilor 108'—. 12. Curățirea hornurilor 41'70. 13. Purtarea gunoiului 337'50. 14. Curățirea closetelor 345'56. 15. Reparații 8341'30. 16. Datorii 2141'30. 17. Spese de administrare și onorar 1150'80. Total 37.590'99.

Bilanț: I. Venite 38585'37. II. Eșite 37.590'99. Remanenta de casă 994'38.

Oradea-mare, 31 Iulie 1917. Iosif Diamandi m. p., manipulant.

Acest rațiociniu censurându-se din partea senatului din poziție în poziție, s'a aflat în ordine.

Din ședința senatului fundațiunii, ținută în Oradea-mare la 12/23 August 1917. Andreiu Horváth m. p., protopop, președinte. Georgiu Papp m. p., notarul senatului.

Nr. 2105/1917. Ep. Rațiociniul prezent se aprobă din partea Consistorului gr.-or. român din Oradea-mare.

Oradea-mare, din ședința consistorială a senatului epitropesc ținută la 16/29 Decembrie 1917.

Georgiu Tulbure m. p., secretar cons.

INFORMAȚIUNI.

Hirotoniri. P. S. Sa părintele nostru episcop Ioan I. Papp a binevoit a hirotont într-o presbiteri: în 24 Martie (6 Aprilie) a. c. pe candidatul Bujor Nicolae Poliş, capelan în Macea, în 25 Martie (7 Aprilie) pe Gavril Iovan instituit de administrator în parohia Surduc din protopopiatul Peșteșului, în 31 Martie (3 Aprilie) pe Mihai Goldiş, capelan în Șepreuş.

Deputați din cler pentru periodul 1918—1920 al sinodului nostru eparhial au fost aleși: în cercul Arad: Traian *Văfian*, protopopul Aradului, în Chișineu: *Dimitrie Muscan*, asesor-cassar consistorial, Radna: *Procopiu Givulescu*, protopopul Radnei, Șiria: *Mihail Luca*, protopopul Șiriei, Giula: *Dr. Gheorghe Ciuhandu*, asesor ref. consist., Boroșineu: *Ioan Georgia*, protopopul lenopolei, Buteni: *Florian Roxin*, protopopul Butenilor, Hălmagiu: *Cornel Lazar*, protopopul Hălmagiului, Timișoara: *Ioan Oprea*, protopopul Timișorii, Vinga: *Dr. Lazar Iacob*, profesor de teologie, B.-Comloș: *Mihail Păcățian*, asesor ref. consist. Lipova: *Fabrițiu Manuilă*, protopopul Lipovei, Chisetu: *Gherasim Sârbu*, protopopul Belințului, Birchiș: *Dr. Gheorghe Ciuhandu*, asesor ref. consist., Oradea-mare: *P. C. Sa Roman R. Ciorogariu*, vicar eviscopesec, Peșteș: *Atexandru Munteanu*, protopopul Peșteșului, Tinca: *Nicolae Roxin*, protopopul Tincei, Beliu: *Petru Serb*, protopopul Beliului, Beiuș: *Gheorghe Turbure*, asesor ref. consist., Vașcău: *Adrian P. Deseanu*, protopopul Vașcăului.

Unde sunt Românii brașoveni trecuți în România? Soldații noștri, cari s'au înapoiat din Basarabia, povestesc, că medicul *Dr. Gh. Baiulescu*, care pe timpul ocupației românești fusese primar al Brașovului și fostul dirigent al filialei Albina, *Dr. N. Vecerdea*, care făcuse pe căpitanul de poliție sub Români — sunt în Chișineu și dimpreună cu profesorii români dela Brașov, cari au plecat deodată cu armata română, sunt aplicați ca profesori la universitatea populară de acolo. *Dr. Gh. Baiulescu* este decanul facultății medicale, iar *Dr. N. Vecerdea* decanul facultății iuridice.

Dr. Onisifor Ghibu și *Dr. Ioan Matei* dela Sibiu sunt redactorii ziarului „România nouă”. Inspector școlar în Chișineu este fostul învățător dirigent din Făgăraș, *Gh. Hodrea*.

Moartea unui preot veteran. *Teodor Simoc*, preot în Abramul superior (com. Bihor) a răposat în Domnul în 14/27 Martie a. c. în etate de 76 ani, după un serviciu la altarul Domnului de 51 ani. A fost înmormântat cu pompa cuvenită de către toți preoții din jur, în frunte cu protopresbiterul tractual pâr. *Andrei Horvath*, în 17/30 Martie. Răposatul în Domnul a fost om de pe vremea marelui Șaguna care l-a și hirotonit întru preot. A luat parte în decursul lungii sale vieți la toate mișcările noastre naționale bisericești având cunoștinți în cercuri largi. A fost un lung șir de ani catihet la gimnaziul și pedagogia de stat din Zelau, precum și întemnițatilor de acolo, câștigându-și merite și pe acest teren. Il deplâng fiii săi: *Ioan*, preot în Chiralău, *Artemie*, mehanic și *Olimpiu*, inginer, precum și nepoții *Augustin*, *Teodor* și *Ilie*.

Odihnească în pace!

Necrolog. *Aurel M. Popovici*, protonotar comunal, membru al congregației comitatense și președintele comitetului parohial ort. rom. din Chitighaz, a încetat din viață Marți în 27 Martie (9 Aprilie) a. c. în al 49-lea an al etății sale. În mormântarea a fost Joi în 29 Martie (11 Aprilie). Odihnească în pace!

Redactor responsabil: **Dr. Teodor Botiș**, profesor

Nr. 202/1918.

Publicare de licitație.

Subscriși prin acestea publicăm, că vindem pe calea licitației publice spre exploatare lemne de goron, fag, cer și carpine din pădurea preotului și a învățătorului din Prevaleni, com. Hunedoarei, stațiunea salei ferate ACSEV din *Alvâcza*, pe baza încuviințării V. Consistor diecezan Nr. 7699/1906 și a Înaltului Ministru de agricultură Nr. 93/1917 circa de 20 jug. cat.

Vânzarea se va efectua pe calea licitației publice verbale, admise fiind și oferte în scris; ce se țină la 8/21 Mai 1918 orele 3 d. m. în cancelaria notarială din Vața-de-jos (*Alvâcza*), și anume pe lângă următoarele condițiuni:

1. Prețul de strigare 146.750 cor.
2. A se depune deci înainte de începerea licitației de către participanți vadiu de 15.000 cor. bani gats.
3. Postoferte nu se iau în considerație.
4. Condițiile speciale de licitație și de contract, se pot vedea până în ziua penultimă a licitației, la oficiul silvanal cercual în Brád, precum

și la oficiul protopresb. gr.-or. român din Hălmagiu (*Nagyhalmagy*) și respective și la oficiul parohial din Prevaleni.

Se observă, că pădurea de sub întrebare din Prevaleni este dela stațiunea salei ferate *Alvâcza* în depărtare numai de circa 8 kilometri și constă din 1415 fire goron și 404 fire de cer fag și carpine în grosime dela 20—110 cm. în mărime de stat de om.

Prevaleni, la 19 Martie 1918.

Amos Florea m. p., paroh preș. com. par., *Zenovie Duma* m. p., episcop.

În conțelegere cu mine *Cornel Lazar*, ppresb.

—□—

1—3

Concurs.

Pentru îndeplinirea parohiei de clasa III din Sârbi protopresbiteratul Hălmagiului (*Nagyhalmagy*) conform ordinului V. Consistor diecezan Nr. 5110/1916, se publică de nou concurs cu termen de 30 zile dela prima apariție a acestuia în foaia of. „Biserica și Școala”.

Emolumentele sunt: 1. Birul parohial legal. 2. Stoaalele legale. 3. Eventualul ajutor de stat Ne fiind casă parohială, parohia va închiria pe speșele sale proprii până la alte dispoziții, o casă acomodată cu supraedificatele de lipsă și grădina de legumi.

Alesul va fi dator să solvească dările publice după venitele sale preoțești; și să catehizeze la școala confesională din loc, fără alta remunerație. Eventul fiind dânsul și învățător calificat va putea să ocupe provizor și stațiunea învățătorescă, care e vacantă, primind pentru acestea salariul învățătorului asigurat de parohie circa de 600 cor.

Doritorii de a ocupa acest post, sunt poțiți, ca recursurile lor ajustate conform regulamentul p. par, cu toate documentele prescise, eventual și un atestat de serviciu și adresate comitetului parohial din Sârbi (*Szerb*), să le înainteze în termenul de sus oficiului protopresbiterat gr.-or. român din Hălmagiu (*Nagyhalmagy*).

Reflectanții sunt obligați a se prezenta cu prealabila știre a protopresbiterului din Hălmagiu, în vre-o duminică ori sârbătoare sub durata concursului, în sf. biserică din loc spre a se face cunoscut poporului predicând eventual servind sf. liturghie.

Sârbi, la 25 Martie (7 Aprilie) 1918.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Cornel Lazar*, ppresbiter.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea vacantei parohii din O.-Homorogh protopresbiteratul Tinca, (cottul Bihor), cu termen de 30 zile dela prima publicare; pe lângă următoarea dotațiune: 1. Una sesiune de pământ. 2. Una cânepiște. 3. Pășunatul ce revine după pământul parohial. 4. Casa parohială cu apartinențele ei și grădina. 5. Bir preoțesc dela familiile cu pământ 30 litre cucuruz, dela cele fără pământ 15 litre anual. 6. Stoaale îndatinate. 7. Intregire dela stat, care însă parohia nu o garantează.

Dările publice are să le supoarte preotul ales, care va fi îndatorat a catehiza în școalele din comună fără a putea pretinde dela parohie altă remunerațiune.

Parohia e de clasa primă.

Reflectanții nainte de a se prezenta în parohie trebuie să se prezinte naintea protopresbiterului tractual și să dovedească că au cvalificațiunea prescisa pentru parohia de cl. I, iar recursurile lor adresate comitetului parohial să le prezinte subscrisului protopresbiter, și să se prezinte în vre-o Duminică ori sârbătoare în biserică din O.-Homorogh, spre a-și arată desteritatea în cele rituale.

Nicolae Rocsin, ppresbiter.

—□—

2—3

Pentru vacanta parohie de clasa a treia din Foneu (*Rözsafalva*), protopopiatul Tinca, (cottul Bihor); cu termen de 30 zile dela prima publicare, pe lângă următoarele emolumente:

1. Pământ 25 jughere 686□, parte arător parte fânaț. 2. Bir parohial 30 litre de cucuruz sfârmat dela fiecare casă sau prețul curent dela cari nu vor avea. 3. Casa parohială cu intravilan. 4. Stoaalele îndatinate. 5. Intregirea dela stat, dar parohia nu o garantează.

Dările publice după aceasta dotațiune le va plăti preotul ales, și va fi îndatorat a catehiza în școală fără altă remunerațiune, având a

se prezentă reflectanții în vre-o Duminică sârbătoare în biserică din Foneu pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Reflectanții sunt îndatorați a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru dovedirea că dispun de cvalificațiunea recerută, și recursurile ajustate conform regulamentului adresate comitetului parohial să le înainteze subscrisului protopresbiter.

Nicolae Rocsin, protopresbiter.

—□—

Pentru vacanta parohie de clasa a III-a Lupoia (*Farkaspatak*), protopopiatul Tinca, (com. Bihor), cu termen de 30 zile dela prima publicare, pe lângă următoarea dotațiune:

1. Casa parohială cu intravilan și extravilan în extenziune de 3 jughere și competența imasă după aceasta. 2. Bir parohial 30 litre de fiecare casă, eventual prețul curent. 3. Stoaale îndatinate. 4. Intregire dela stat care nu o garantează parohia.

Toate dările publice are să le plătească alesul preot care va fi dator a catehiza în școala din parohie fără alta remunerațiune.

Reflectanții recursurilor ajustate conform regulamentului adresate comitetului parohial trebuie să le înainteze subscrisului protopresbiter, și să se prezinte în vre-o Duminică dela sârbătoare în biserică din Lupoia pentru a arăta desteritatea în cele rituale, având înaintea prezentare în parohie a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru a dovedea că posed cvalificațiunea recerută.

Nicolae Rocsin, protopresbiter.

—□—

În temeiul ordinului Venerat. Consistoriu diecezan Oradea-mare de sub Nr. 2149/B. 1917 pentru îndeplinirea parohiei vacante Ucuriș (*Ökrös*) se publică de nou concurs cu termen de alegere de 30 zile dela prima publicare.

Dotațiunea acestei parohii de clasa II este: 1. Pământ parohial de 16 jughere. 2. Bir parohial de pășunat 8 jughere catastr. 3. Bir parohial dela fiecare casă câte 30 litre cucuruz sfârmat sau prețul curent al aceluia. 4. Dela înmormântarea și îngrijirea pruncilor și morților: clasa I 16 cor., de clasa II 12 cor., de clasa III 8 cor., înmormântarea pruncilor și morților botez 80 lit., o stesanie 2 cor., cunună 4 cor. Pomenirea bihefăcătorilor sf. biserici vii și morți se va face gratuit la zilele amintite. 5. Intregirea dotațiunii dela stat.

Alesul preot va suportă toate dările publice a realităților din folosința sa.

Preotul va fi obligat a catehiza la școala din comună fără altă remunerație.

De locuință se va îngriji alesul preot. Reflectanții la aceasta parohie cu observarea presciselui § 33 a regulamentului parohiei, au a se prezenta la sf. biserică pentru a celebra, ori cânta și a cuvânta, — având cvalificațiunea adresate comitetului parohial a le trimite subscrisul în F.-Giriș (*Feketegyörös*)).

Pentru comitetul par. *Petru Serbu*, protopresbiter.

—□—

În conformitate cu rez. conz. se publică concurs pentru îndeplinirea parohiei vacante Nadăș cu termen de 30 zile dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala”.

Parohia este de cl. I dar sunt admisi să se prezinte în concurs și cei cu cvalificație de clasa a II-a.

Emolumente:

1. Casa parohială. 2. Sesiua parohială, dela care contribuția o va plăti alesul. 3. Birul parohial. 4. Ștoale legale.

Alesul va avea să catehizeze gratuit la școala din Nadăș.

Reflectanții: 1. Trebuie să-și trimită cererile de concurs adresate comitetului parohial Nadăș și ajustate cu documentele recerute întru parohia de cl. I—II oficiului protopresbiterat din Buteni.

2. Trebuie să se prezinte în biserică Nadăș să-și arate desteritatea în rituale și orărituale.

3. Înainte de a se prezenta în parohie reflectanții din dieceza noastră trebuie să se prezinte sinue protopresbiterului tractual și să dovedească că au cvalificația prescisa pentru parohia de cl. I—II, iar reflectanții din alte dieceze trebuie să dovedească că au consenzul Ven. Consistoriu diecezan Arad sau a I. P. S. Sale dlui episcop din Arad spre a putea recurge la aceasta parohie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *F. Roxin*, protopresbiter.

—□—